

החובל פרק שמיני בבא קמא

פד.

עין משפט נר מצוה

א מיי פ"ב מהלכות
דלות הלכה ט ופ"ב
מהלכות עדות הלכה ז:
א ב מיי פ"ג מהלכות
מסדרין הלכה י:
ב ג מיי פ"ה מהלכות
מסדרין הלכה י סג
עין לה טו"ח פ"מ ס א:
יג ד מיי שם הלכה ז
סג שם טו"ע ח"מ
ס א פ"ה פ"א:

גליון הש"ס

רש"י ר"ה מאי עבדינן
ליה וכו' עדות שאי אתה
יכול לחייבה. ק"ל כיון
דלוא עדות שא"ל יכול
להזמה לא מיקרי עדות
ואמרי שמה בלתי לא הרי
א"כ מאי פסקין הא שפיר
מתקיים משפט אחד אלא
דמקרינן ליה דללא עדות
דכרי וכו': תורה אלא
במקרינן וכו' דמשפט דמי
מקרינן. לעיל דף מ ט"א:

מוסף רש"י

אמרוהו וזאת תחת ידו
פטור. דשלים כ"ד הוא,
ואמרי (מסות ט). ילא
האז המכה את בנו ושלם
כ"ד (מכות ב.). ליתן
צער במקום נזק. דלפניו
האז דללא מק משפט
נמי זכר, דלא תימא
צער דכמה דמתנה יט
דליכא נזק. כגון כוולא
בשפד על פסדו דלא
לפסדוהי מנספיה (ש"י)
(כ.). שפ"פ שנתן לו דמי
ידו וכן פוטרינן אותו מן
הצער למד הוליל וקנה ידו
לשאר דמתנה כלל מה
שילם, אלא חזקתו יט לו
למכה בנס שאלו מלגער
כל כך חזקתה בנזק
וליעור (שמות כא כה).

רבינו חננאל (המשך)

לה מפצע תחת פצע ליתן
צער במקום נזק. ודחו לה
הכי, כגון שהחובל בבור
ואינו חרש בזה החבלה
עלי כל כך והחבל
יש לו צער גדול מזה
החבלה, שצריך להוציא
מן החובל מה שהוא ביני
ביני ולתתו לחבל, וזה
הוא צער במקום נזק, וכך
לדברי ר' פפא שהחובל
עשו לו כאשר עשה,
הוציא עינו כאשר הוציא
ועלתה ארוכתו ונתרפא
מהרה, וזה פירוש סליק
בשריה הייא, והחבל
לא עלתה עיניו ארוכתו,
שחייב החובל לתת לו
עד שיתרפא. רב אשי אמר
אתה תחת תחת חובל,
ואסיקנא, אתה תחת תחת
מתחת אשר ענה הדיוא
מזון והוא אדם מאדם.
תניא ר' אליעזר אומי עין
תחת עין ממש. ר' אליעזר
חולק עליהם כולם. ופירק
רב אשי לאוקומי פירוקיה

דרכא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבר הנמכר בניזק אלא כבודי. והוא חמרא דקטע דדי דניקא, ודן
רב יהודה לשון אותו כעבר ולשלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה,
דקימא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (ואו) [דאין] תפס הניזק מזה המזיק
לא מפקינן מיניה אלא שמינן ליה ומחליטין ליה. רבא לטעמיה דאמר גזיקי שור בשור [ונזקי שור באדם]. כגון שהזיק
האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענין איים וליכא, פיר' דין דמיתקרי איים, כחוצה לארץ ליכא,

רב אשי אמר אתה תחת תחת משור. ושאר אמוראי סבירי דלוחם
ג"ש לענין מיטבדי ואין להוילא מנ"ש עין תחת עין מפסטיה
דמשמע עין ממש אלא מדרשא אחריא: אלא בדמויק. דס"ל
לרבי אליעזר דהוי ככופר * דמשלם דמי מזיק דרמנא קרייה כופר
אזל אהא לוקח כופר כו' (ט) ותנאי
דלעיל ס"ל דדוקא ככופר משלם דמי
מזיק משום פדיון נפשו:
ז"ל שומו ל"ה ד' דברים. הוה
צבור דלדס הזיקן ואותו קטן
כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלס:
קנסא

שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין
ממש (ה) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה
עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם
אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא
אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן
ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר * ופטרינן ליה
דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא ² כן יתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא
מעתה ² כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל
קרא יתירא דרשי מכדי כתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה
לו כן יתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי (ה) אידי דכעי
מיכתב כן יתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר
קרא ⁴ יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה ⁴ רגל
ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב
⁵ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה
לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל
אביי (ו) אומר אתה מדרגה דבי חזקיה ⁶ דתנא דבי חזקיה ⁶ עין תחת עין נפש
תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה
עין ונפש תחת עין דבהדי דעור ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא
מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי
אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי
מלקות ⁷ אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה ⁷ דרבה אמר קרא
⁷ פצע תחת פצע ⁸ ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי
הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש
דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי
נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר
קרא ⁸ ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי
דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה
הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתה תחת תחת משור כתיב הכא ⁶ עין תחת עין וכתיב התם ⁹ שלם ישלם שור
תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת מאדם דכתיב
¹⁰ ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה
דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבמה אלא אמר רב אשי ¹¹ מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזקינן
מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹² רבה
לומר שאין שמין אותו כעבר א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר
שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר
לחו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא
חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר ליה זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר ליה זילו
שיימוהו כעבדא אמר ליה אבוב דינוקא לא בעינא דילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא
אמר ליה לבי גדיל מפיסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר ליה זילו שיימוהו
כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר ליה לא צריכא ידאי תפס
רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין
גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי שור בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי
אלהים

דרכא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבר הנמכר בניזק אלא כבודי. והוא חמרא דקטע דדי דניקא, ודן
רב יהודה לשון אותו כעבר ולשלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אפוקי לא מפקינן מיניה,
דקימא לן כרבא דאמ' כל הנישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (ואו) [דאין] תפס הניזק מזה המזיק
לא מפקינן מיניה אלא שמינן ליה ומחליטין ליה. רבא לטעמיה דאמר גזיקי שור בשור [ונזקי שור באדם]. כגון שהזיק
האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענין איים וליכא, פיר' דין דמיתקרי איים, כחוצה לארץ ליכא,

קטן שהרג את הגדול: קיטע וקיטע היאך אני
קורא כו'. וכי תימא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שוה:
ופטרינן ליה. בולא כלום והוי משפט שוה או ליטול אבר ממש או
לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה. הא
עדות שאי אתה יכול להזימה דהא
אי משתכחי עדים וזממים פטורים
דגבדא קטילא צעו למקטל והלך
איהו נמי פטור והכי אמרינן צאלו
הן הגרפין (סנהדרין דף ע"ה). יד
ציד. גבי עד זומם כתיב ולאשמועינן
דלס העיד צאש פלוני שקיטע יד
חבירו משלם ממון הניתן מיד ליד:
נמקום טוק. ואע"פ שיש שם תשלומי
הנזק משלם אף העבר ומקרא יתירא
קדריש דהא כתיב כיה תחת כיה
למה לי פלע תחת פלע. וכיה וחבורה
מדריש לקמן [ע"פ]: ואיכא איניש דלא
מפנק כו' נפקא מינה. מפצע תחת
פלע למיתב ליה היאך דביני ביני:
הייא. מהר. כמו אשור הייא במסכת
שבת (דף ק"ט): אלא צמזיק. עינו
של מזיק שיימין כמה הוא שוה לימכר
עכשו וכמה הוא יפה צלל עין
והיינו ממש דקאמר עינו של מזיק
נישומה תחת עינו של נזק: וחמור
אין משלם אלא טוק. כדאמרין
כפ' ד' (דף כו.) איש צעמיתו ולא
שור צעמיתו: והא קמחינן ליה
לינוקא. אהא חז ומריע לו שמואל
אמה על צלמותיו דהא תשלומין של
מניקן הן ולא שלן דמניקא לקמן
(דף פו.) קטנים יעשה להם סגולה:
דלס. לעס וכסס: כל הנישום
נעבד. הוילי ודבר שאין קצוב הוא
אין גובין אותו צבאל. ונעמא מפרש
לקמן: דאי ספס. הכי אמר להו
שומו ליה והיוס או למחר אס יתפס
משלו יעכבנו: נזקי שור בשור. נזקי
שור שצאו לו על ידי השור: נזקי
שור צאס. נזקין שצאו לשור על
ידי אדם: נזקי אדם בשור. אדם שהזיק
על ידי שור דעבי למשיימיה כעבדא:
אלהים

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן
היכי קטלינן ליה התורה אמרה ימשפט
אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם אלא
נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא
נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא
אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא איך רבי
שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון או אינו אלא עין
ממש (ה) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה
עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם
אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא
אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן
ליה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר * ופטרינן ליה
דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא ² כן יתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא
מעתה ² כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל
קרא יתירא דרשי מכדי כתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה
לו כן יתן בו למה לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למה לי (ה) אידי דכעי
מיכתב כן יתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר
קרא ⁴ יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה ⁴ רגל
ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב
⁵ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למה
לי ש"מ ממון רגל ברגל למה לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל
אביי (ו) אומר אתה מדרגה דבי חזקיה ⁶ דתנא דבי חזקיה ⁶ עין תחת עין נפש
תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנין דמשכחת לה
עין ונפש תחת עין דבהדי דעור ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא
מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי
אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי
מלקות ⁷ אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה ⁷ דרבה אמר קרא
⁷ פצע תחת פצע ⁸ ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי
הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש
דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי
נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר
קרא ⁸ ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי
דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה
הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתה תחת תחת משור כתיב הכא ⁶ עין תחת עין וכתיב התם ⁹ שלם ישלם שור
תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת מאדם דכתיב
¹⁰ ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה
דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבמה אלא אמר רב אשי ¹¹ מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזקינן
מנזיקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹² רבה
לומר שאין שמין אותו כעבר א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר
שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר
לחו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא
חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר ליה זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשיימיה אמר ליה זילו
שיימוהו כעבדא אמר ליה אבוב דינוקא לא בעינא דילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא
אמר ליה לבי גדיל מפיסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר ליה זילו שיימוהו
כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הנישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר ליה לא צריכא ידאי תפס
רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין
גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי שור בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי
אלהים

(א) [לעיל נא. ושי"י]
(ב) כמותו לה. א ממות
(ג) [נ"ל דכח וכן
היה עי"י]. (ד) [לעיל כ:
לקמן פה]. (ה) גי רש"י
דכא. (ו) [ויקרא דנ],
(ז) [לעיל ה.], (ח) עין
רש"י.

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה לכם כגון כגון באורא ויהיה כי
אין יי אלהים.
2. שבר תחת שבר עין
תחת עין שן תחת שן
כאשר יתן מום באדם כן
יקרא כד כ
3. ואש כי יתן מום
בעמיתו כאשר עשה כן
יעשה לו: ויקרא כד כ
4. ולא תחוס עינך נפש
בגפך עין בעין שן בשן
כי ביד רגל רגל:
דברים יט כא
5. ועשיתם לו כאשר
ונם לעשות לאחיו
ובקרת הרע מקרבך:
דברים יט יט
6. עין תחת עין שן תחת
שן ד תחת ד רגל תחת
רגל: שמות כא כד
ואם אסון יהיה ונתקח
נפש תחת נפש: שם כג
7. כיה תחת כיה פצע
תחת פצע חבורה תחת
חבורה: שמות כא כה
8. אם יקום ויתחילך
בחורץ על משענתו ונקח
המקח רק שבתו יתן
ורפא ירפא:
9. או נודע כי שור נזק
הוא אממול שלשם ולא
ישמורו בעליו שלם
ישלם שור תחת השור
והפח יהיה לו:
10. ואם אסון יהיה
ונתקח נפש תחת נפש:
שמות כא כג
11. ונתן האיש השכב
עמה לאבי ודער
חמשים קסף ולו תהיה
לאשה תחת אשר ענה
לא יוכל שלחה קח
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) מ"י עין ממש אמרת
הי יסה טומא: (ב) שם
אביי אמר אמי:

רבינו חננאל

הא תניא ר' שמעון בן
יוחאי אומר: הרי שהיה
סומא וסימא קיטע וקיטע
וכולו, ורחיק ליה. היכא
דאיפשר איפשר היכא
דלא איפשר לא איפשר
ופטרינן ליה. הא דתנן
דבי ר' ישמעאל אמ' קרא
כן יתן בו חובל ואין
נתינה דכתיב בכל מקום
אלא ממון, דכתיב ונתן
לאבי הנזרה חמשים כסף.

ודחינן, וא הכי האי דכתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו, האי נתינת ממון היא נתינת מום היא, והיא החבלה. ואמר,
דבי ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן יתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמועינן נתינת ממון הוא. דבי ר'
תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנא דר' (אמי) [נמי] קרא יתירא דרשי. אביי יליף לה מתנא
דבי חזקיה, עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. ודחו לה הכי, או אמרוהו דיכיל לקבל לעצור עיניה ולא לימות,
ובהדי דעורוין ליה מית לא חיישינן לה (דהנתן) [דהנתן] גבי מלקות אמרוהו ומת תחת ידו פטור. רב זביד יליף